

Uloga u obitelji u razvoju rane pismenosti

Maretić, Živa

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:235877>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ŽIVA MARETIĆ

ULOGA OBITELJI U RAZVOJU RANE PISMENOSTI

Završni rad

Pula, rujan, 2024. godine

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ŽIVA MARETIĆ

ULOGA OBITELJI U RAZVOJU RANE PISMENOSTI

Završni rad

JMBAG: 0131095679, izvanredni student

Studijski smjer: Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Dječja književnost

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: teorija i povijest književnosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Kristina Riman

Pula, rujan, 2024. godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Živa Maretić, kandidat za prvostupnika Preddiplomskog izvanrednog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, rujan, 2024. godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOGA DJELA

Ja, Živa Maretić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „Uloga obitelji u razvoju rane pismenosti“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis _____

U Puli, rujan, 2024. godine

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. RANA PISMENOST	3
2.1. PISMENOST	3
2.1.1. PISMENOST KROZ POVIJEST	6
2.1.2. OBLICI PISMENOSTI.....	7
2.2. RAZVOJ PISMENOSTI KROZ RAZLIČITE DOBI DJETETA	12
3. ULOGA OBITELJI U DJEČJEM RAZVOJU PISMENOSTI.....	14
3.1. DEFINICIJA OBITELJI	15
3.2. OPTIMALNA ULOGA OBITELJI I POZITIVNO RODITELJSTVO	16
4. ZNAČAJ SLIKOVNICE U DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI	18
4.1. SMJERNICE ZA ČITANJE DJECI.....	20
4.2. ODABIR KVALITETNIH SLIKOVNICA ZA DJECU.....	21
5. ULOGA PRIPOVIJEDANJA, ČITANJA I KOMUNIKACIJE U RAZVOJU RANE PISMENOSTI	23
5.1. RANA PISMENOST KOD DOJENČADI.....	25
5.2. PRIMJERI SLIKOVNICA ZA RAZVOJ RANE PISMENOSTI	25
5.2.1. MOJE OMILJENE ŽIVOTINJE	26
5.2.2. PINO, PA TO JE FINO!.....	28
5.2.3. LJUBAV: PRIČA O TOME TKO SI DOISTA TI	31
6. ZAKLJUČAK.....	33
LITERATURA	34
SAŽETAK	38

1. UVOD

Rana pismenost čini osnovu za cjelokupan razvoj djetetovih jezičnih i kognitivnih vještina te igra ključnu ulogu u njihovom akademskom uspjehu i svakodnevnom životu. Pismenost se ne odnosi samo na sposobnost čitanja i pisanja, već obuhvaća širok spektar vještina, uključujući fonološku svjesnost, poznavanje rječnika, sposobnost pripovijedanja te vještine pisanja, čiji razvoj započinje u najranijem djetinjstvu. U današnjem društvu, gdje su informacije i mediji sveprisutni, uloga obitelji postaje još značajnija. Kroz interakciju s roditeljima i drugim članovima obitelji, djeca stječu prva iskustva s jezikom i pisanom riječju. Obiteljska okolina koja potiče čitanje, pripovijedanje i razgovor doprinosi bogatstvu djetetovog rječnika i razvoju kritičkog mišljenja. Iako su formalne obrazovne institucije neosporno važne, upravo u obiteljskom okruženju djeca počinju učiti o jeziku, pisanju i čitanju, često kroz igru i svakodnevne aktivnosti. Ključno pitanje u razvoju rane pismenosti u obitelji odnosi se na to kako suvremene obitelji mogu učinkovito podržati razvoj rane pismenosti kod djece unatoč izazovima modernog načina života? Ovo pitanje je posebno važno u kontekstu promjena koje je donijela digitalna era, gdje su tradicionalni oblici pismenosti prošireni digitalnim vještinama. Roditelji danas nisu samo prvi učitelji svoje djece, već i vodiči kroz kompleksni svijet informacija i medija.

Temeljna hipoteza ovog rada je da aktivna i uključena obitelj, koja potiče zajedničko čitanje, komunikaciju i korištenje različitih medija na primjeren način, značajno doprinosi razvoju rane pismenosti kod djece. Pretpostavlja se da će djeca iz takvih obitelji pokazivati bolje jezične vještine, veći rječnik i razvijenije vještine pisanja u usporedbi s djecom iz obitelji gdje su ove aktivnosti manje zastupljene.

Rad istražuje kako obitelj može poticati razvoj rane pismenosti kod djece, s posebnim naglaskom na važnost slikovnice kao prve dječje knjige. U prvom dijelu, definirat će se pojam rane pismenosti i razmotriti njene ključne komponente, uključujući fonološku svjesnost, razvoj rječnika, sposobnost pripovijedanja te predvještine pisanja. Kroz teorijske okvire i najnovija istraživanja objasnit će se temeljni pojmovi i njihov značaj za cjelokupan razvoj djeteta.

Zatim je analizirana povijesna i suvremena uloga obitelji u poticanju pismenosti, s posebnim osvrtom na ulogu slikovnice u tom procesu. Povijesna analiza daje uvid u evoluciju uloge obitelji, a suvremena perspektiva uključuje statističke podatke i recentne studije koje prikazuju trenutne trendove i izazove. Slikovnica se ističe kao alat u poticanju rane pismenosti jer predstavlja djetetov prvi susret s književnošću i važan je medij kroz koji dijete razvija jezične vještine i ljubav prema čitanju. Poseban naglasak stavljen je na zajedničko čitanje slikovnica i komunikaciju unutar obitelji kao ključne čimbenike u razvoju djetetovih jezičnih vještina. Uključuje pregled metoda i praksi koje roditelji mogu koristiti kako bi potaknuli svoje dijete na čitanje i razvijanje jezičnih vještina, a također će biti izdvojeni primjeri slikovnica koje predstavljaju dobar model za razvoj rane pismenosti. Kroz analizu slikovnica bit će objašnjena njihova uloga u poticanju fonološke svjesnosti, razvoja rječnika i sposobnosti pripovijedanja, čime se slikovnica potvrđuje kao nezamjenjiv alat u ranom obrazovanju djece.

Cilj rada je identificirati najbolje prakse i preporuke za roditelje, kako bi mogli što uspješnije podržati razvoj pismenosti kod svoje djece. Također, rad će pokušati odgovoriti na pitanje kako obitelji mogu balansirati tradicionalne pristupe pismenosti s izazovima i mogućnostima koje donosi digitalna era.

2. RANA PISMENOST

Razvoj pismenosti kod djece počinje mnogo prije njihovog formalnog obrazovanja. Prema Scarboroughu (1998), rana pismenost se definira kao skup predznanja i vještina bitnih za učenje čitanja, kao što su fonološka svjesnost, rječnik, naracija i poznavanje slova. Neuman (2002) dodaje da se rana pismenost sastoji od tri ključne kategorije: oralno jezično razumijevanje, fonološka svjesnost i znanje o tisku, uz naglasak na motivaciju za čitanje. Prema Caspeu (2009), ove dimenzije rane pismenosti su jezične vještine i vještine povezane s tiskom. Justice i Ezell (2001) ističu da su fonološka svjesnost i svijest o tisku ključne za razvoj pismenosti kod djece. Proces razvoja ovih vještina je dinamičan, kako sugerira Nacionalno vijeće za istraživanje (1998, 2000; prema Roskos, Christie, Richgels, 2003), te se odvija postupno i individualno, bez jasnih granica između rane i kasnije faze pismenosti (Lonigan i Whitehurst, 1998). Pojam čitanja i pisanja, prema Loniganu i suradnicima (1998), obuhvaća rani proces pretvaranja djece u čitatelje i pisce, uključujući pisanje pojedinačnih slova i prepoznavanje riječi na temelju njihove slike. Osim jezičnih vještina, aktivnosti koje potiču rano pismenost također doprinose socioemocionalnom razvoju djece. Wirth, Ehmig i Niklas (2022) ističu da aktivnosti poput čitanja i razgovora potiču emocionalnu povezanost djeteta sa sadržajem, što pozitivno utječe na njihov socioemocionalni razvoj. Naglašava se važnost socioemocionalnog razvoja u uspješnosti aktivnosti rane pismenosti, gdje interes, samopouzdanje i samokontrola igraju ključnu ulogu. Stoga, socioemocionalni razvoj i razvoj pismenosti međusobno se potiču i prožimaju, što ukazuje na važnost integriranog pristupa u poticanju cjelovitog djetetovog razvoja.

2.1. PISMENOST

Čitanje čini osnovnu komponentu pismenosti i vještinu koja omogućuje pojedincu da stječe različita znanja. Kao složen proces, čitanje zahtijeva aktivno sudjelovanje i uključuje niz kompleksnih vještina koje se postupno razvijaju. Tijekom procesa čitanja, pojedinac koristi sposobnosti poput uočavanja, prepoznavanja, povezivanja i interpretacije znakova, s krajnjim ciljem razumijevanja sadržaja, značenja ili ideje koja se prenosi putem teksta. Istraživanja pokazuju da djeca koja uživaju u čitanju često posjeduju razvijenije kreativne sposobnosti, postižu bolje akademske rezultate, te

imaju bolje razvijenu pažnju i koncentraciju. Čitanje također značajno doprinosi intelektualnom i mentalnom razvoju djece. Međutim, prije nego što dijete nauči čitati (tj. prepoznavati slova i povezivati ih u riječi), mora savladati niz osnovnih vještina, poznatih kao vještine rane pismenosti (Priručnik o razvoju vještina rane pismenosti, 2023).

Osnovna (elementarna) pismenost obuhvaća ključne vještine čitanja i pisanja koje su potrebne za svakodnevno funkcioniranje. Omogućuje pojedincima da razumiju i koriste jednostavne tekstove, kao što su obavijesti, upute i kratke poruke, te da pišu jednostavne bilješke ili popunjavaju osnovne obrasce. To predstavlja osnovu za obavljanje svakodnevnih aktivnosti, poput čitanja natpisa, razumijevanja uputa za upotrebu proizvoda, te interpretacije kratkih pisanih komunikacija. Sekundarna pismenost odnosi se na sposobnost interpretacije i primjene pisanih informacija u konkretnim situacijama. Nadilazi osnovne vještine jer uključuje složenije zadatke poput tumačenja uputa za uporabu, razumijevanja ugovora ili ispunjavanja složenijih obrazaca. Osobe koje posjeduju ovu razinu pismenosti mogu se uspješno nositi s izazovima svakodnevnog života, uključujući interakciju s institucijama, sudjelovanje u prometu i obavljanje poslovnih transakcija. Ova razina razumijevanja bitna je za samostalno djelovanje i učinkovito sudjelovanje u društvenom i ekonomskom životu. Tercijarna pismenost postaje sve značajnija u digitalnom dobu, te uključuje vještine povezane s informacijskim tehnologijama, internetom i digitalnom komunikacijom. razina pismenosti podrazumijeva sposobnost snalaženja u digitalnom okruženju, kritičko vrednovanje informacija s interneta, te učinkovitu komunikaciju putem digitalnih medija, poput e-mailova, društvenih mreža ili SMS poruka. S obzirom na to da se društvo sve više oslanja na tehnologiju, tercijarna pismenost postaje ključna za profesionalni razvoj, osobnu komunikaciju i pristup informacijama u globaliziranom svijetu ("Definicija Pismenosti", n.d.).

Sve tri dimenzije pismenosti zajedno čine vještine koje omogućuju pojedincima da se uspješno integriraju u suvremeno društvo. Shvaćanje njihovih specifičnih karakteristika i važnosti ključno je za razvoj obrazovnih programa, politika i inicijativa koje mogu efikasno podupirati razvoj pismenosti među svim članovima društva, bez obzira na njihovu dob ili socioekonomski status. Razina pismenosti kod odraslih osoba značajno utječe na različite aspekte njihovog života, čime postaje ključan čimbenik u socijalnom, ekonomskom i osobnom razvoju pojedinca i zajednice. Visoka razina pismenosti omogućuje ne samo uspješno stjecanje formalnog obrazovanja, već i kontinuirano

usvajanje novih znanja i vještina tijekom cijelog života. Ta je sposobnost posebno bitna u suvremenom društvu koje se brzo mijenja i zahtijeva prilagodljivost i učinkovito upravljanje informacijama. U kontekstu zapošljavanja, osobe s naprednom pismenošću imaju značajno veće šanse za uspješnu karijeru. Razvijene pismene vještine omogućuju im jasno izražavanje, precizno razumijevanje poslovnih zahtjeva te učinkovito rješavanje problema, što je bitno za radnu produktivnost i profesionalni napredak. Poslodavci često prepoznaju koristi od dobro opismenjenih zaposlenika u smislu efikasnije komunikacije, bolje organizacije poslovnih aktivnosti te sposobnosti brze adaptacije na promjene u radnom okruženju. Kvaliteta života također je povezana s razinom pismenosti. Osobe s visokom pismenošću često su bolje informirane o svojim pravima i mogućnostima, što im omogućuje bolje upravljanje financijama, donošenje informiranih odluka te aktivno sudjelovanje u kulturnim i društvenim aktivnostima. Pismenost također igra ključnu ulogu u zdravstvenoj prosvjećenosti, omogućujući pojedincima da bolje razumiju zdravstvene informacije, pravilno se brinu o svom zdravlju te aktivno sudjeluju u preventivnim programima. Također, razvijena pismenost doprinosi općem obrazovanju i osobnom razvoju pojedinca kroz sposobnost kritičkog razmišljanja, analize i sinteze informacija. Osobe s visokom razinom pismenosti često su bolje opremljene za sudjelovanje u javnom životu, kritičko vrednovanje informacija te aktivno sudjelovanje u građanskom angažmanu.

Međunarodno istraživanje pismenosti odraslih provedeno u dvadeset država članica OECD-a predstavlja uvid u faktore koji utječu na razinu pismenosti među odraslim stanovništvom (OECD, 2000). Studija je naglasila da obrazovanje i dob čine glavnu ulogu u određivanju razine pismenosti. Jedno od zapaženih otkrića istraživanja je da mlađe osobe obično postižu bolje rezultate u testovima pismenosti. Taj se fenomen može objasniti nedavnim završetkom formalnog obrazovanja koje omogućuje svježiu upotrebu stečenih vještina čitanja, pisanja i analize informacija. Stupanj obrazovanja također je izrazito povezan s razinom pismenosti: osobe s višim stupnjem obrazovanja često pokazuju naprednije vještine u interpretaciji složenih tekstova i efikasnijem snalaženju u svakodnevnim situacijama koje zahtijevaju pismeno razumijevanje. Osim obrazovanja, dob je bitna jer je dokazano da stariji ispitanici često imaju niže rezultate u testovima pismenosti. To je često rezultat duljeg perioda od završetka formalnog obrazovanja, tijekom kojeg se vještine pismenosti mogu postupno smanjivati zbog manjka prakse ili promjena u mentalnim kapacitetima. Studija je također identificirala značajne razlike u razini pismenosti među državama sudionicama. Zemlje koje su

ulagale više u obrazovni sustav i pružale širu dostupnost obrazovnih resursa obično imaju veće stope visoke pismenosti među odraslim stanovništvom. Suprotno tome, u zemljama s manje razvijenim obrazovnim sustavima ili ograničenim pristupom obrazovanju, razine pismenosti mogu biti niže, što može imati dugoročne ekonomske i socijalne posljedice.

2.1.1. PISMENOST KROZ POVIJEST

Prema Brownu i Luzmoreu (2021), obrazovanje je evoluiralo značajno kroz različite povijesne periode. U antici je obrazovanje bilo privilegija samo za elitu, dok se pismenost učila ili u javnim školama ili u privatnim kućama bogatih obitelji. Veći pristup obrazovanju bio je dostupan u privatnim kućama, dok su djeca običnih ljudi, posebno djevojčice, često ostajala neobrazovana jer školovanje nije bilo obavezno niti dostupno svima. Učenici su u tom razdoblju vježbali pisanje na različitim materijalima poput ulomaka keramike ili povoštenih drvenih tablica, koristeći iglu za urezivanje slova i plosnati kraj igle za brisanje. Takve tablice nisu služile samo obrazovnim svrhama, već su se koristile i u poslovnim uredima te privatnim gospodarstvima za vođenje računa i rokova. Obrazovani ljudi u gradskoj upravi često su pisali svoje knjige, pjesme i govore na papirusima koji su bili omotani oko drvenih palica. Za pisanje su se koristili listovi uglučane kože koji su se zatim vezivali u knjige. Kasnije su se razvili i papir te pergament kao materijali za pisanje, a za pisanje su se koristili pera od metala ili trske, uz tintu koja se mogla oprati po potrebi (Lyons, 2021). Na području Vinodola, u današnjoj Hrvatskoj, pronađeni su prvi pisani materijali na hrvatskom jeziku koji potječu iz toga vremena.

Slika 1 **Vinodolski zakonik** (izvor: <https://tz-vinodol.hr/obljetnica-vinodolskog-zakonika/>, pogledano: 18.6.2024.)

Ti rani spomenici imaju veliku povijesnu važnost za hrvatski jezik i nacionalnu svijest. Najznačajniji među njima je Bašćanska ploča, koja je služila kao izvorna pregrada koja je simbolizirala odnos između puka i svećenstva. Bašćanska ploča daje uvid u postojanje hrvatskog naroda, njihov jezik te kulturni i jezični razvoj. Pismenost je omogućila razvoj vlastitog identiteta naroda, ali i individualaca. Razumijevanje i znanje o povijest pismenosti bitno je kako bi se shvatila važnost u smislu razvoja ljudske vrste. Obrazovanje tako čini bitnu varijablu u oblikovanju društva i kulture, ostavljajući nasljeđe koje obogaćuje kolektivnu svijest o prošlosti.

2.1.2. OBLICI PISMENOSTI

U suvremenom društvu, osim osnovne pismenosti, postoje različiti specijalizirani oblici pismenosti koji su ključni za uspješno sudjelovanje i razumijevanje različitih aspekata života. Matematička i znanstvena pismenost omogućuju razumijevanje svijeta kroz brojeve, obrasce i logičke procese, bez obzira na to je li riječ o znanstvenicima ili svakodnevnim korisnicima informacija. Informatička i informacijska pismenost presudne su u digitalnom dobu, jer omogućuju snalaženje u mreži informacija i tehnologija koje oblikuju svakodnevni život. Televizijska i medijska pismenost, pak, doprinose razumijevanju vizualnih i auditivnih medija te omogućuju kritičko

prosudivanje i interpretaciju informacija koje se konzumiraju putem televizije, filma i interneta. Sve ove vrste pismenosti ne samo da proširuju obrazovanje, već i razvijaju sposobnost učinkovite komunikacije i kritičkog razmišljanja u modernom svijetu.

Matematička pismenost obuhvaća više od provođenja matematičkih postupaka i osnovnog znanja koje bi omogućilo pojedincu da se snalazi u svakodnevnom životu. Uključuje primjenu matematičkog znanja, metoda i procesa u različitim. Prema de Langeu (1996), matematička pismenost je sveobuhvatan pojam koji uključuje numeričku pismenost, kvantitativnu pismenost i prostornu pismenost. Svaki od ovih oblika pismenosti osnažuje pojedinca da shvati i razumije različite aspekte svijeta i vlastita iskustva. Kako bi se omogućilo donošenje utemeljenih odluka uz pomoć matematike, potrebno je pružiti obrazovna iskustva koja uključuju rješavanje problema i istraživanje. Takvi pristupi pripremaju učenike razvojem vještina za korištenje matematike u predstavljanju, komunikaciji i rasuđivanju, čime se osposobljavaju za kreativno i produktivno sudjelovanje u društvenim procesima. Matematička pismenost zahtijeva usvajanje matematičkih pojmova i principa koji su primjenjivi u životu pojedinca i društva uz potrebne vještine za korištenje matematike u razmišljanju i donošenju odluka. Unatoč činjenici da filmska pismenost nije integrirana u novi kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik, važno je istaknuti rad dviju institucija koje promiču njezinu važnost: Hrvatski filmski savez, koji je 2023. godine obilježio šezdesetu obljetnicu, te Hrvatski audiovizualni centar, koji je proslavio petnaest godina postojanja, značajno doprinose filmskoj edukaciji. Iako film nije uključen u obrazovnu reformu kao što je ranije traženo, u Hrvatskoj raste svijest o potrebi za filmskom edukacijom, osobito zbog ubrzanog razvoja digitalnih tehnologija, društvenih mreža i umjetne inteligencije. U kontekstu europskih inicijativa, film se smatra i kulturnim identitetom i ekonomskom industrijom, a uloga filmske edukacije prepoznaje se u obrazovanju mladih Europljana. Europski fond Kreativna Europa podržava programe filmske edukacije, a istraživanja financirana od strane EU prepoznaju marginaliziran položaj filma u obrazovnim sustavima (Đorđić, 2021). Nastavnička praksa pokazuje da učenici često nemaju dovoljno strpljenja za dugotrajne aktivnosti poput gledanja dugometražnih filmova, što je usporedivo s njihovim pristupom lektirnim djelima. Miroslav Vrabec (1959) još je krajem 1950-ih naglašavao da odgoj filmske publike utječe na sudbinu filmske umjetnosti. Stjepko Težak (2002) je pak istaknuo da je cilj filmske nastave pripremiti publiku koja će kritički ocijeniti filmove i obogatiti svoj duhovni život, razvijajući kritičko i samokritičko razmišljanje. S obzirom na navike

mladih ljudi sklonih brzom konzumiranju sadržaja, odgoj za filmsku pismenost postaje obaveza ne samo obrazovnih djelatnika, već i društva u cjelini. Hrvatski filmski savez, iako udruženje civilnog društva, funkcionira gotovo kao filmski institut, s važnim djelatnostima poput izdavaštva, kinoprikazivaštva, filmske produkcije, organizacije filmskih revija i obrazovnih aktivnosti, uključujući Školu medijske kulture „dr. Ante Peterlić”, radionice za djecu i mlade te Filmsku nastavu.

Uz navedene oblike, pojam pismenosti obuhvaća informatičku i informacijsku pismenost. Informatička pismenost odnosi se na poznavanje računala (hardvera i softvera) te njihovu upotrebu u svakodnevnom životu. Informatička pismenost postala je posebno bitna u kontekstu pretraživanja informacija. Prije petnaestak godina, informatička pismenost bila je usmjerena uglavnom na poznavanje računalne konfiguracije te na korištenje programa za obradu teksta, tablične proračune i izradu prezentacija. Danas su te vještine u drugom planu, dok su u prvom planu vještine poput korištenja interneta, slanja i primanja e-pošte te korištenja *World Wide Web-a* (WWW) i objavljivanja sadržaja na internetu. Informacijska pismenost uključuje potrebu za informacijom, kao i znanje o tome kako je pronaći, procijeniti i iskoristiti za rješavanje određenog problema. Izvori informacija mogu biti raznoliki: knjige, časopisi, televizija, filmovi, a danas, prije svega, internet. Međutim, internet kao izvor informacija treba koristiti oprezno, jer svatko može objaviti gotovo bilo što bez stručne provjere, pa te informacije treba pažljivo procijeniti. Važno je napomenuti da pružanje informacije ne znači nužno i pružanje znanja; svatko mora procijeniti vrijednost određene informacije i odlučiti je li ona samo podatak ili ima značajnu vrijednost. (Antić Mikanović, 2018).

Glazbena pismenost je složen koncept koji nadmašuje osnovno poznavanje notnog pisma i uključuje duboko razumijevanje i vještinu u interpretaciji glazbenih tekstova. U kontekstu općeobrazovnih škola, često se postavlja pitanje opravdanosti glazbenog opismenjivanja i njegove uloge u obrazovanju učenika koji nisu budući glazbenici.

Naime, u današnjem društvu, glazbeni analfabetizam ne bi se trebao odnositi samo na nemogućnost čitanja nota, već na opću nepoznavanje umjetničke glazbe. U tom smislu, nije nužno da svi učenici nauče čitati note kao dio svojih osnovnoškolskih aktivnosti, s obzirom na to da se prave glazbene vještine razvijaju kroz duboko i intenzivno razumijevanje glazbenih struktura i izraza. Stjecanje tih umijeća daleko je složenije nego što se često pretpostavlja. Glazbeno opismenjivanje obuhvaća stjecanje intonacijskih i ritamskih vještina koje omogućuju osobi da glazbeni tekst otpjeva ili ga zapiše, bez obzira na to je li ga već čula ili svirala. Takvo znanje i vještine

zahtijevaju dugotrajan i intenzivan trening i ne mogu se svesti na samo poznavanje notnih znakova. Čitanje nota može se naučiti na način sličan učenju slova, no to ne jamči da će osoba razviti pravu glazbenu pismenost. Često se događa da amaterski instrumentalisti „znaju čitati note“ i svirati prema njima, ali im nedostaje dublje razumijevanje glazbenog teksta. Na primjer, amater iz limene glazbe može imati problema otpjevati komad iz nota koji još nije svirao, što ukazuje na to da u svojoj svijesti nema uspostavljen sustav glazbenih pojmova koji su potrebni za svjesno čitanje i razumijevanje glazbe. U obrazovnim programima, glazbeno opismenjivanje često se prenosi iz jednog plana u drugi bez dubokog preispitivanja njegove potrebe. Iako mnogi metodičari i nastavnici smatraju da je nužno da učenici nauče pjevati po notama, još uvijek nedostaju argumentirani razlozi koji bi podržali ovu tvrdnju. Gabrielsson (1973) je istaknuo da je „*potrebno znati svirati i pjevati po notama – i to korektno*“, no takve tvrdnje zahtijevaju razmatranje o njihovom stvarnom značaju i svrsi. Vogelsänger (1969) također naglašava da je „*jedno od najspornijih područja glazbene nastave glazbena teorija, a posebno notno pismo*“.

3. PROGRAM MEĐUNARODNOG OCJENJIVANJA ZNANJA I VJEŠTINA UČENIKA

PISA (Program for International Student Assessment) je međunarodni program ocjenjivanja znanja i vještina učenika, koji su zajedno razvile zemlje članice OECD-a (Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj). Glavni cilj PISA-e je procijeniti razinu usvajanja znanja i stjecanja kvalifikacija učenika koji se približavaju završetku obveznog obrazovanja, kako bi se utvrdila njihova pripremljenost za aktivno sudjelovanje u društvenom životu. Prva PISA studija održana je 2000. godine, nakon čega se ocjenjivanje provodi svake tri godine. Ispituju se tri ključne domene: literarna pismenost, matematička pismenosti i znanstvena pismenost. OECD-ov program obrazovanja posljednjih desetljeća surađivao je s državama članicama na unaprjeđenju međunarodnih pokazatelja u obrazovanju. Svake godine, širok spektar indikatora objavljuje se u publikaciji OECD-a "Education at a Glance". Podaci pružaju usporedne informacije o ljudskim i financijskim resursima uložnim u obrazovanje, kao i o funkcioniranju i razvoju obrazovnih sustava te o povratu ulaganja u obrazovanje. (PISA, n.d.) U okviru istraživanja provedenog 2023. godine, hrvatski petnaestogodišnjaci ostvarili su značajan napredak u čitalačkoj i prirodoslovnoj pismenosti, dok rezultati u matematičkoj pismenosti zahtijevaju daljnju analizu i unaprjeđenje. Prema objavljenim rezultatima, Hrvatska se prvi puta nakon 16 godina svrstala na razinu prosjeka zemalja OECD-a u čitalačkoj pismenosti, s prosječnim rezultatom od 475 bodova, što je gotovo jednak prosjeku OECD-a (476 bodova). U području prirodoslovne pismenosti, hrvatski učenici postigli su 483 boda, što statistički nije značajno različito od prosjeka ostalih zemalja (485 bodova), čime se Hrvatska pozicionirala na 31. mjesto u globalnom poretku. Situacija s matematičkom pismenošću zahtijeva detaljniju analizu. Samo 33 posto hrvatskih učenika postiglo je osnovnu razinu znanja, s prosječnim rezultatom od 463 bodova, što je ispod prosjeka zemalja OECD-a (472 boda). Unatoč tome, Hrvatska se smjestila na 36. mjesto u globalnom poretku, dijeleći poziciju s drugim zemljama kao što su SAD, Vijetnam i Norveška. Analizirajući čimbenike koji su doprinijeli poboljšanju rezultata, ističe se manji izostanak učenika s nastave u odnosu na prosjek zemalja OECD-a tijekom pandemije COVID-19. Unatoč kraćem vremenu provedenom na nastavi, hrvatski učenici su se pokazali manje zadovoljni svojim životom u usporedbi s vršnjacima iz

zemalja OECD-a. Izazovi i potencijali u području obrazovnog sustava u Hrvatskoj, kao što su naglašeni rezultati na PISA istraživanju, pružaju osnovu za daljnje istraživanje i razvoj obrazovnih politika usmjerenih na unaprjeđenje matematičke pismenosti i daljnje održavanje postignutih standarda u čitalačkoj i prirodoslovnoj pismenosti, a posebice stavljajući fokus na rani razvoj pismenosti (OECD, 2023).

2.2. RAZVOJ PISMENOSTI KROZ RAZLIČITE DOBI DJETETA

Tijekom prvih nekoliko godina života, razvoj oralnog jezika i pismenosti čini temelj u razvoju i kasnijem uspjehu u čitanju. Djeca od rođenja do druge godine počinju razvijati osnove jezika i komunikacije, što postavlja temelj za buduće vještine čitanja. U dobi od dvije do tri godine, djeca počinju aktivno reagirati na knjige izražavajući se razumljivim govorom. U trećoj i četvrtoj godini, njihova pismenost pokazuje značajan napredak. Počinju samostalno istraživati omiljene knjige, fokusirajući se na pričanje priča slikom po sliku. Postupno se razvija njihovo pričanje od jednostavnog opisivanja pojedinačnih slika do kontinuiranog narativa, koristeći jezik koji podsjeća na pisanu riječ. To je razdoblje obilježeno eksperimentiranjem s oblicima koji podsjećaju na slova abecede, a ti oblici se s vremenom razvijaju u standardna slova. Tijekom ovog procesa, djeca nastoje stvarati značenje i često čitaju naglas koristeći jezik koji oponaša čitanje. Kada djeca dosegnu dob od oko pet godina i krenu u školu, dobivaju formalnu obuku u pismenosti. Većina djece koja su prošla kroz predškolske programe već su prepoznati kao početnici u čitanju te brzo napreduju u pismenosti u optimalnim uvjetima. Oni nastavljaju čitati knjige koje su već čuli, usvajajući intonacijske obrasce odraslih čitatelja i jezik sadržan u knjigama. Tijekom vrtičke dobi, također se brzo razvija i njihova sposobnost pisanja. Djeca počinju koristiti različite oblike pisanja koji se kasnije razvijaju u povezivanje slova kako bi stvarali poruke, bez obzira na zvukove koje slova predstavljaju. Većina djece u prvim razredima već su rani čitači, sposobni koristiti osnovne čitalačke strategije i čitati odabrane tekstove bez pomoći učitelja. Kako djeca napreduju u konvencionalne čitatelje, prolaze kroz različite faze razvoja koje im pomažu postati učinkovitiji čitači. U drugom razredu, postaju prijelazni čitači, sposobni čitati nepoznate tekstove s više samostalnosti i koristiti značenje, gramatičke i vizualne informacije tijekom čitanja. U trećem razredu postaju fluentni čitači, čitajući bez potrebe za intenzivnim dekodiranjem i sposobni samostalno rješavati probleme u tekstu.

Razvoj pismenosti također uključuje razvijanje fonoloških vještina poput rimovanja i identifikacije riječi koje se rimuju u ranijoj dobi, te segmentacije fonema i stvaranja novih riječi kasnije u razvoju. Bitno je poticati čitanje naglas i poticati raspravu o pročitanim pričama kako bi djeca stekla široko znanje, bogat vokabular i razvila čitalačke strategije. Također je važno da promatraju proces čitanja drugih kako bi bolje razumjela čitanje.

3. ULOGA OBITELJI U DJEČJEM RAZVOJU PISMENOSTI

Obiteljska pismenost je pojam koji obuhvaća načine i uvjete pod kojima članovi obitelji primjenjuju vještine čitanja, pisanja i računanja u svakodnevnom životu kako bi ispunili svoje uloge i potrebe. Prema preporuci Međunarodnog čitateljskog društva, ovaj izraz treba koristiti kao složen koncept koji obuhvaća sve interakcije između "obitelji" i "pismenosti". Roditelji mogu podržati razvoj pismenosti kod djece na različite načine. Jedan od takvih pristupa uključuje poticanje čitalačkih aktivnosti unutar obiteljskog okruženja, gdje čitanje postaje dio svakodnevnih rutina i razgovora. Osim toga, roditelji mogu sudjelovati u čitalačkim aktivnostima zajedno s djecom, stvarajući iskustvo poboljšava djetetove čitalačke vještine i jača obiteljske veze. Čitanje pred djecom služi kao moćan primjer, gdje roditelji postaju uzori koje djeca mogu slijediti. Promoviranje čitanja kao važne vrijednosti i naglašavanje značaja obrazovanja može pomoći djeci da razviju pozitivan stav prema knjigama i učenju, što je ključno za njihov budući akademski uspjeh. Smatra se da dijete od roditelja uči na što će obraćati pozornost. Kroz takva iskustva, dijete usvaja kulturu svoje obitelji, uključujući kulturu komunikacije i provođenja slobodnog vremena (Knaflić, 2014). Razvoj vještina pismenosti kod djece često započinje u obiteljskom okruženju, gdje se kroz različite obrazovne aktivnosti stvara temelj za daljnje učenje čitanja i pisanja (Grginić, 2007). Cilj bi trebao biti potaknuti pozitivan odnos djeteta prema pisanom jeziku, što podržava razvoj ključnih vještina pismenosti prije formalnog školovanja. Djeca koja nemaju dovoljno razvijene vještine rane pismenosti često susreću teškoće tijekom formalnog obrazovanja, što može dugoročno utjecati na njihov akademski uspjeh (Baydar i sur., 1993). Roditeljska podrška i očekivanja igraju ključnu ulogu u razvoju jezičnih vještina djeteta, kao što su vokabular, konceptualno znanje i razumijevanje strukture priče (Whitehurst i sur., 1998). Vještine poput fonološke svjesnosti i poznavanja slova, koje se razvijaju kroz inside-out procese, imaju značajan utjecaj na sposobnost čitanja u kasnijim razvojnim fazama. Važno je naglasiti kako socioekonomski status obitelji nije jedini faktor koji određuje podršku razvoju pismenosti kod djece. Obiteljski SES može utjecati na početnu pripremljenost djeteta za školu, ali djeca iz obitelji nižeg SES-a često pokazuju manje razvijene vještine pismenosti zbog različitih obrazovnih prilika (Stevenson i sur., 1986). Ipak, istraživanja pokazuju da je moguće postići uspjeh u čitanju i kod djece iz nižih socijalno-ekonomskih slojeva, što potvrđuje da kvalitetna podrška u ranom djetinjstvu može imati ključnu ulogu u prevenciji poteškoća s pismenošću (Snow,

1993). U 1970-ima, roditelji su često bili isključeni iz obrazovnog procesa svoje djece, jer su se smatrali nedovoljno obrazovanima za sudjelovanje u školskim aktivnostima. Učitelji su nerijetko pretpostavljali da bi njihova uključenost mogla više naškoditi nego pomoći. Danas, međutim, prepoznajemo da je suradnja između roditelja i škola ključna za sveukupni razvoj djeteta, posebno u području pismenosti. Aktivno uključivanje roditelja u aktivnosti pismenosti može značajno doprinijeti socijalnom i emocionalnom razvoju djeteta. Roditelji koji redovito čitaju s djecom ili potiču njihovu kreativnost kroz igru doprinose ne samo razvoju jezičnih vještina već i općem mentalnom zdravlju djeteta. Studije pokazuju da djeca, čiji su roditelji aktivno uključeni u poticanje čitanja i pisanja, često razvijaju dublji interes za ove vještine. Važno je naglasiti da rana pismenost nije samo formalno učenje slova i brojeva, već i svakodnevne aktivnosti koje potiču komunikaciju i razumijevanje. Igra s riječima, zajedničko čitanje prije spavanja ili jednostavno razgovor o knjigama mogu imati veliki utjecaj na djetetov jezični razvoj. U suvremenom obrazovnom okruženju, roditelji imaju ključnu ulogu kao prvi učitelji svoje djece. Podržavanjem rane pismenosti kod kuće, oni pružaju temelj za uspjeh djeteta u školi i izvan nje. Kvaliteta interakcija između roditelja i djeteta u ranom djetinjstvu često predviđa kasniji uspjeh u jezičnim vještinama i akademskom postignuću.

3.1. DEFINICIJA OBITELJI

Obitelj je kroz povijest evoluirala kao ključna društvena institucija, temeljena na zajedničkom životu užeg kruga krvnih srodnika. Tradicionalno, obitelj se sastojala od roditelja i njihove djece, stvarajući nuklearnu jedinicu koja je bila izdvojena iz šire mreže rodbinskih odnosa. U predindustrijskim društvima, prevladavala je proširena obitelj, koja je uključivala ne samo roditelje i djecu, već i druge bliske srodnike poput djedova, baka i drugih članova. S pojavom industrijalizacije i urbanizacije, dinamika obitelji se značajno promijenila. Nuklearna obitelj postala je primarna potrošačka jedinica, dok se njena uloga kao proizvođača i prijenosnika ekonomskih dobara smanjila. Umjesto toga, današnja obitelj stavlja naglasak na emocionalne veze i podršku među članovima. Promjena od ekonomske funkcije prema emocionalnoj stabilnosti, odražava se u sve većoj raznolikosti oblika obitelji u suvremenim zapadnim društvima (Plačko, 1972).

Tipologija obitelji u Hrvatskoj tijekom povijesti pokazuje kako su male nuklearne obitelji bile prevladavajući oblik do prvih desetljeća 20. stoljeća, dok su proširene obitelji, poput zadruga koje su uključivale više nuklearnih jedinica, također bile prisutne. S promjenama u društvenim i ekonomskim uvjetima, došlo je do smanjenja veličine obitelji i promjene u rezidencijalnim obrascima, što je dovelo do porasta broja neolokalnih obitelji, koje nastaju formiranjem novih bračnih zajednica. U suvremenom kontekstu, obitelj ostaje ključno mjesto inkulturacije djece, gdje stječu znanje o svijetu i usvajaju društvene norme i vrijednosti. Unatoč tome, s razvojem obrazovnih sustava i drugih institucija, neke tradicionalne funkcije obitelji prenose se na vanjske organizacije. Ipak, obitelj i dalje ostaje temelj identifikacije i podrške za svoje članove, prilagođavajući svoju strukturu i funkcije prema društvenim promjenama (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013.–2024).

3.2. OPTIMALNA ULOGA OBITELJI I POZITIVNO RODITELJSTVO

Prema Leksigrafskom zavodu M. Krleža (2024), obitelj je osnovna društvena skupina, povezana srodstvom, utemeljena na braku i zajedničkom životu užega kruga srodnika, prije svega roditelja, koji vode brigu o djeci (svojoj ili posvojenoj) te ih odgajaju. Osnova je zajednice koja ima utjecaj na svoje članove i šire okruženje. Tradicionalno definirana kao skupina povezana krvnim i emocionalnim vezama, obitelj danas evoluirala pod utjecajem različitih faktora kao što su ekonomske promjene, kulturne norme i društveni trendovi. Prema Juulu (1995), u smislu kvalitete odnosa utječu brojni uvjeti kao što je osobnost i životno iskustvo roditelja. Osim toga, uzajaman odnos roditelja i pogledi na život kao i sposobnost suočavanja sa stresom i krizama imaju bitan utjecaj na kvalitetu odnosa u obitelji. Ono što je važno za napomenuti su roditeljski stilovi koji se promatraju kroz dvije dimenzije: roditeljska toplina i roditeljski nadzor (Klarin, 2006). Roditeljska toplina je količina podrške i ljubavi koju obitelj pruža djetetu, a druga je u kojoj mjeri roditelji nadziru dijete i događaje koji su sastavni dio njegova života (Klarin, 2006). Obiteljska uključenost u obrazovanju djece, bitna je u njihovom razvoju i budućem školskom uspjehu, a razmatra se kroz tri osnovne dimenzije: uključenost kod kuće, uključenost u školi i komunikaciju između obitelji i škole (Epstein, 1995).

Uključenost kod kuće podrazumijeva aktivnosti u kojima članovi obitelji aktivno sudjeluju kako bi podržali obrazovni napredak djeteta u kućnom okruženju (Fantuzzo, 2000). Primjeri takvih aktivnosti uključuju pomoć pri izvršavanju domaćih zadaća te stvaranje poticajnog prostora za učenje kod kuće. To podrazumijeva korištenje svakodnevnih situacija kao prilike za učenje i motivaciju djece da istraže svoje potencijale. Djeca koja rastu u ovakvom okruženju često razvijaju vještine nužne za uspješno suočavanje s izazovima škole, izgradnju prijateljstava te emocionalnu stabilnost. Pozitivno roditeljstvo također naglašava važnost stvaranja sigurnog i poticajnog okruženja. Ovdje, sigurnost se ne odnosi samo na fizičke aspekte, već i na emocionalnu i intelektualnu podršku koja omogućuje djetetu da raste i razvija se bez straha. Roditelji koji osiguravaju sigurno okruženje za igru i istraživanje omogućuju svojoj djeci da uče kroz iskustvo, potičući kreativnost i samopouzdanje.

4. ZNAČAJ SLIKOVNICE U DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

U smislu obrazovanja djece i razvoju čitateljskih vještina, slikovnice su posebno bitne jer predstavljaju kombinaciju vizualnih i tekstualnih elemenata. Ovaj odjeljak analizira njihove prednosti slikovnica u razvoju rane pismenosti.

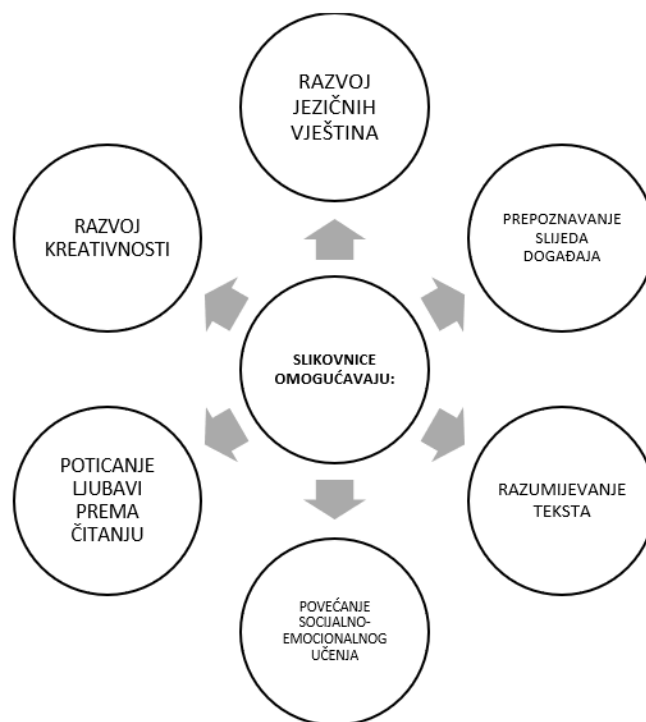
"Slikovnica, knjiga sa slikama namijenjena djeci. Budući da djeca zapažaju slike prije govora, slikovnica već kod najmlađe djece potiče uočavanje, razmišljanje i verbalno izražavanje, razvija maštu, utječe na emocionalni razvoj i usvajanje estetskih stavova. Sadržaj slikovnice jednostavan je i prilagođen djeci, a u dobroj su slikovnici povezane likovno-estetske i odgojno-obrazovne kvalitete. Slikovnica može imati i kratak tekst, koji je u funkciji razumijevanja slike, može biti dvodimenzionalna, trodimenzionalna, zvučna i dr." (Hrvatska enciklopedija, 2013-2024).

Može se reći kako je najvrjedniji dar koji se može pružiti djeci je čitanje. Pored toga što zajednički trenuci provedeni u čitanju jačaju vezu između roditelja i djeteta, čitanje je bitno za socijalni, intelektualni i emocionalni razvoj djeteta. Prema novim istraživanjima, djeca kojoj se redovito čita pokazuju napredak u odnosu na svoje vršnjake, s posebnim naglaskom na obogaćivanje rječnika i povećanje broja riječi kojima raspolažu. Djeca kojoj roditelji čitaju samo jednu knjigu dnevno do pete godine života čuju otprilike 290 tisuća riječi više nego djeca kojoj se ne čita redovito (Vujnović, 2021).

Slika 2 Primjer slikovnice - Riba duginih boja (izvor: <https://carobnisvijetbajki.blogspot.com/2019/06/riba-duginih-boja.html>, pogledano 11.8.2024.)

Ilustracije u pomažu djeci u razumijevanju teksta. Vizualni prikazi povezani s narativom olakšavaju interpretaciju i praćenje radnje. Kroz slike koje dopunjuju tekst, djeca razumiju kontekst i značenje priče. Povezivanje ilustracija s tekstom doprinosi razvoju čitateljskih vještina, a prikazivanje vizualnih informacija zajedno s tekstom omogućuje stvaranje osjećaja za ritam i tempo čitanja. Na taj se način stvara sinergija koja pomaže u izgradnji samopouzdanja u čitanju, što pozitivno utječe na sposobnost djece da čitaju s razumijevanjem. Slikovnice imaju ulogu i u proširivanju vokabulara. Vizualni prikazi povezani s tekstom pomažu djeci da lakše upamte nove riječi i pojmove. Kroz ponavljanje i nove lingvističke jedinice, djeca imaju priliku proširiti svoj vokabular na zanimljiv način. Razvoj pripovjedačkih vještina dodatno je potican kroz promatranje odnosa između slika i teksta. Dok djeca analiziraju kako ilustracije nadopunjuju narativ, uče o strukturi priče i tehnikama pripovijedanja. Slikovnice stimuliraju maštu i kreativnost kod djece, a vizualni elementi često uključuju prikaze koji u djeci bude kreativno razmišljanje i stvaranje. Iz navedenih razloga, slikovnice predstavljaju bitan segment u ranom obrazovanju jer se uz njih potiče jezični, kognitivni i emocionalni razvoj. Sljedeće točke ističu pet važnih prednosti koje slikovnice nude mladim čitateljima (Balcazar, 2019).

Grafikon 1 **Slikovnice - benefiti** (izvor:izradila autorica prema <https://readingpartners.org/blog/picture-books-develop-literacy-skills/>, pogledano: 11.8.2024.)

Slikovnice tako pomažu djeci u razvoju brojnih vještina (Grafikon 1) od kojih je posebno bitno istaknuti jezične. One su osnovna komponenta u kada je riječ o učenju čitanja. Razvoj fonološke svijesti kroz ritmične i zvučne obrasce, djeca vježbaju prepoznavanje znakova i obrazaca u govoru. Kao što je prethodno spomenuto, slikovnice pomažu djeci da povežu slike s riječima pa im to olakšava razumijevanje značenja riječi i učenje novih pojmova. Kada se slike povežu sa značenjem, sljedeće što se razvija je vještina prepoznavanja i organiziranja slijeda događaja u priči. Tako što se analizira početak, sredina i kraj priče, ali i ključni događaji, djeca razvijaju razumijevanje narativa. Vizualna pomoć, tj. ilustracije podsjećaju djecu na događaje iz priče i jasnije ju vizualiziraju. Ilustracije tako otkrivaju ekspresije i kontekst koji omogućuju usporedbu i vlastito stvaranje zaključaka. Tako djeca dobivaju mogućnost razvoja analize složenijih elemenata na način da otkrivaju značenja koja nisu izravno napisana u tekstu. Redovno čitanje slikovnica može pomoći djeci da razvijaju interes prema čitanju. Kada uživaju u knjigama, često traže da ih ponovo pročitaju, što je znak da slikovnica pobuđuje njihovu želju i interes. Kroz teme koje potiču socijalno-emocionalni razvoj, priče modeliraju socijalno ponašanje i kulturne razlike. Djeca na taj način uče o empatiji, prijateljstvu, samokontroli i drugim važnim socijalnim vještinama. Za primjer se može uzeti slikovnica „The Name Jar“ (Choi, 2001), u kojoj djeca mogu razumjeti osjećaje i iskustva glavnog lika koji se suočava s ismijavanjem zbog svog imena. Ilustracije i narativ ove slikovnice pomažu djeci da se poistovjete s likovima i situacijama, te da razviju razumijevanje za različite kulturne i socijalne kontekste. Slikovnice nude raznovrsne koristi koje značajno doprinose razvoju jezičnih, kognitivnih i socijalno-emocionalnih vještina kod djece. Kroz povezivanje tekstualnih i vizualnih elemenata, slikovnice pomažu djeci da izgrade osnovne čitateljske vještine i razviju ljubav prema čitanju (Shaik, 2022).

4.1. SMJERNICE ZA ČITANJE DJECI

Uspostavljanje pravilne rutine čitanja može značajno doprinijeti razvoju djetetove pismenosti i ljubavi prema knjigama. Za optimalne rezultate, preporučuje se osigurati udobno i mirno okruženje za čitanje. Ukoliko je moguće, poželjno je uvesti čitanje kao večernji ritual prije spavanja, jer istraživanja pokazuju da se djeca nakon čitanja

osjećaju sigurnije i ugodnije, što može poboljšati kvalitetu sna (Weltzien, 2024). Knjigu treba držati ispred djeteta tako da ono može jasno vidjeti tekst i ilustracije. Tijekom čitanja, važno je igrati se riječima, stvarati rime, pjevati, te ako je moguće, uključiti djetetovo ime u priču ili pjesmu. To može dodatno angažirati dijete jer djeca pokazuju posebnu sklonost prema personaliziranim sadržajima. Ovisno o uzrastu djeteta, ono će možda htjeti dodirivati, hvatati ili čak stavljati slikovnicu u usta, jer na taj način istražuje i upoznaje svijet oko sebe. U takvim situacijama preporučljivo je djetetu ponuditi igračku koju može držati dok zajedno čitate. Broj pročitanih stranica ne treba biti prioritet. Bitno je omogućiti djetetu da slobodno okreće stranice. Može se dogoditi da dijete pokaže veći interes za samu knjigu nego za čitanje, što je također prirodno i treba mu omogućiti da se igra s knjigom. Tijekom čitanja, potrebno je uvijek pokazivati ono što se opisuje i detaljno objašnjavati što se događa na ilustracijama. Uključivanje djeteta u priču kroz postavljanje pitanja, poput "Što je ovo?" ili "Gdje se nešto nalazi na slici?" te čekanje da dijete odgovori ili pokaže, ključno je za razvoj interaktivnog odnosa s knjigom. Važno je poticati dijete da aktivno sudjeluje u priči, primjerice oponašajući zvukove ili glasove životinja ili ponavljajući rime za odraslom osobom. Prilikom čitanja, treba se zadržati na stranici onoliko dugo koliko je potrebno i koliko to djetetu odgovara. No, ako dijete izgubi interes, preporučuje se privremeno odložiti knjigu i nastaviti u drugom trenutku (Vujnović, 2021).

4.2. ODABIR KVALITETNIH SLIKOVNICA ZA DJECU

Kod odabira slikovnica, važno je obratiti pažnju na nekoliko čimbenika kako bi se osigurala njihova kvaliteta. Preporučuje se kupovati slikovnice u knjižarama koje nude provjerena izdanja i rad poznatih autora. Takve knjižare često osiguravaju kvalitetne naslove, jer su podložne strožoj kontroli kvalitete. Ako je moguće, korisno je uključiti dijete u izbor slikovnice. Kada dijete ima priliku odabrati knjige koje ga zanimaju, može razviti veći interes za čitanje, što pozitivno utječe na njegovo čitateljsko iskustvo. Kvalitetna slikovnica trebala bi imati jasno istaknuto ime autora, što može biti indikacija da je riječ o knjizi s provjerenim sadržajem. Autorstvo može pružiti određeni nivo povjerenja u kvalitetu slikovnice, budući da poznati autori često imaju reputaciju za stvaranje kvalitetnih i edukativnih djela. Također je važno obratiti pažnju na kvalitetu

prijevoda slikovnice jer dobar prijevod može značajno utjecati na točnost i razumijevanje priče. Loš prijevod može izmijeniti značenje i otežati djeci razumijevanje sadržaja, stoga je preporučljivo birati slikovnice s provjerenim prijevodima. Pri izboru slikovnica, treba obratiti pozornost na usklađenost između teksta i ilustracija. Slikovnice trebaju nuditi skladan odnos između vizualnih prikaza i tekstualnog sadržaja. Ilustracije bi trebale nadopunjavati tekst, a ne ga zamijeniti. Usklađenost između teksta i slika pomaže djeci da bolje razumiju priču i razvijaju čitateljske vještine. Bitno je i prilagoditi slikovnice dobi djeteta. Za mlađu djecu, slikovnice s izraženijim ilustracijama i kraćim tekstom su prikladnije, jer pomažu u razvoju vizualne percepcije i osnovnih čitateljskih vještina. Dok kod starije djece, tekst može biti duži, a slike manje izražene. Prikladnost sadržaja za dob djeteta osigurava da slikovnica bude relevantna i razumljiva. Materijal od kojeg je slikovnica izrađena također je važan. Slikovnice trebaju biti izrađene od kvalitetnih i izdržljivih materijala koji će izdržati čestu uporabu i igru (Kalinić Lebinec, 2018).

5. ULOGA PRIPOVIJEDANJA, ČITANJA I KOMUNIKACIJE U RAZVOJU RANE PISMENOSTI

Pripovijedanje, definirano kao prepričavanje priče iz sjećanja bez oslanjanja na pisani tekst, podrazumijeva interakciju između pripovjedača i slušatelja, čime se naglašava društvena dimenzija jezika (Miller, 2008). Kroz slušanje pripovjedača, djeca razvijaju vještine učinkovite i kritičke percepcije. Tijekom ovog procesa, upoznaju se s elementima strukture priče, što im pomaže u boljem razumijevanju značenja. Osim razvoja slušnih sposobnosti, pripovijedanje povećava i motivaciju za čitanje (Peck, 1989). Kada djeca postanu pripovjedači, poboljšavaju svoje govorne i pisane vještine, što je osnova za pismenost. Da bi ispričala priču, djeca moraju imati razvijenu teoriju uma i razumjeti uzročno-posljedične veze. Njihovo pripovijedanje obično počinje prepričavanjem vlastitih iskustava, zatim slijedi pričanje priča kroz igru, a na kraju dolazi do stvaranja vlastitih priča. Stadler i Cuming Ward (2015) opisuju razvoj pripovjedačkih vještina kroz pet faza:

- Prva faza je imenovanje, gdje djeca imenuju likove i ponavljaju sintaktičke strukture koje reflektiraju njihove nepovezane misli.
- Druga faza je nabranje, gdje djeca navode karakteristike likova i radnji bez jasnih uzročno-posljedičnih veza.
- Treća faza uključuje glavnu temu priče, gdje su radnje likova povezane s događajima.
- Četvrta faza uključuje uzročno-posljedične veze, s odgovorima na pitanja "Kada?" i "Zašto?".
- Peta faza integrira sve prethodno usvojene vještine u potpuno razvijenu priču, omogućujući slušatelju predviđanje budućih događaja.

Pripovijedanje se potiče i tijekom čitanja. Kroz čitanje, djeca usvajaju strukturu pisanog teksta koja uključuje uvod, zaplet i rasplet, čime se postavljaju temelji za razvoj narativnih vještina (Ryan, 2000). Priče koje se čitaju djeci često su lektorirane i predstavljaju primjere pravilne gramatike i sintakse, što je često zanemareno u govornom jeziku. Roditelji mogu poticati pripovijedanje tražeći od djece da prepričaju svoj dan ili određeni događaj. Odvođenje djece u muzeje, knjižnice ili zoološke vrtove pruža im nova i bogata iskustva koja se kasnije mogu komentirati i prepričavati. Roditelji i djeca također mogu zajedno izmišljati nove priče na temelju nekoliko

odabranih riječi, koje dijete kasnije može ilustrirati.

U suštini procesa čitanja leži sposobnost razumijevanja, ključna za svaki djetetov početak obrazovnog puta. Prije nego što djeca nauče čitati, nužno je razviti njihove osnovne vještine razumijevanja. Jedna od najvažnijih aktivnosti u tom razvoju je zajedničko čitanje. Djeca slušaju kako im odrasli čitaju priče i pjesme te aktivno sudjeluju u raspravama o pročitanoj, crtaju ili glumi situaciju iz priča. Interaktivne aktivnosti pozitivno utječu na sposobnost razumijevanja pisanih tekstova, pomažući djeci da nauče pravila gramatike, razumiju uzročno-posljedične veze te proširuju svoj vokabular. Čitanje je složen mentalni proces koji nije uvijek očigledan kao što je to slučaj s pisanjem. U ranim fazama učenja čitanja, djeca se upoznaju s konceptom čitanja sudjelovanjem u zajedničkom čitanju ili imitacijom čitanja, što je karakteristično za razvojnu fazu čitanja nakon sudjelovanja u zajedničkom čitanju. Tijekom zajedničkog čitanja, djeca aktivno slušaju priče, pohranjuju ih u svoje pamćenje i postupno počinju prepoznavati slova i riječi koje povezuju s pročitanim. Priče i likovi često postaju dio njihove igre i imaginacije. Zajedničko čitanje knjiga ključno je za razvoj temeljnih vještina potrebnih za uspješno savladavanje čitanja (Pellegrini, 1995). Wood (2002) je istraživanjem dokazala važnost čestog čitanja knjiga za kognitivni razvoj djece, ističući kako to obogaćuje njihov vokabular, razvija fonološku svjesnost, poboljšava kratkoročno pamćenje te olakšava proces slovkavanja i razumijevanja riječi. Djeca čiji roditelji redovito čitaju s njima i igraju se igrama s riječima postižu iznadprosječne rezultate u čitanju. Kvaliteta čitanja važnija je od same učestalosti, a emocionalna uključenost djeteta tijekom čitanja ključna je za njihov jezični i kognitivni razvoj. Roditelji bi trebali poticati interakciju i dublje razgovore tijekom čitanja, potičući logičko razmišljanje i kritičko mišljenje (Bus, 1995). Stilovi zajedničkog čitanja imaju značajan utjecaj na jezični razvoj i pismenost djece. Opisivački stil se fokusira na detaljno opisivanje slika tijekom čitanja, dok izvedbeno orijentirani stil uključuje raspravu o značenju priče nakon čitanja. Djeca s manje razvijenim vokabularom često bolje reagiraju na opisivački stil, dok djeca s bogatijim vokabularom imaju koristi od izvedbeno orijentiranog stila. Osim čitanja, važno je i kontekstualizirati pročitano, povezujući tekst s djetetovim svakodnevnim iskustvima. Objašnjavanje novih riječi i pojava te poticanje djeteta da primjenjuje pročitano na svoj životni kontekst ključno je za daljnji jezični razvoj. Istraživanja su pokazala da su djeca čije su majke kontekstualizirale pročitano postigla bolje rezultate u testovima vokabulara, razumijevanja priče i izražavanja pismenosti.

5.1. RANA PISMENOST KOD DOJENČADI

U izvješću istraživanja koje je provela L. Makin (2006), istaknuto je kako je aktivno sudjelovanje djeteta ključno za poticanje rane pismenosti, čak i kod preverbalne dojenčadi u dobi od 8 do 12 mjeseci. Majke su se aktivno angažirale u čitanju, koristeći paralingvističke elemente poput promjene tona, facijalne ekspresije te variranja intenziteta i visine glasa. One su bile respozivne na djetetovo ponašanje, prilagođavajući se njihovom interesu i reakcijama. Majke su često povezivale pročitano s stvarnim životom, postavljale su pitanja djetetu i uključivale ga fizički, poput pljeskanja ili pjevanja rime. Također su poticale dijete da im pomogne okrenuti stranicu i pokazivale mu ilustracije u knjizi. Studije koje su proveli Hardman i Jones (1999) dodatno potvrđuju važnost ovakvog pristupa čitanju s malom djecom. Naglašava se da je zabava i prirodan pristup ključan za uspostavljanje povezanosti između roditelja i djeteta tijekom čitanja. Roditelji su često primijetili da su njihovoj djeci bile najprivlačnije male knjige s jarkim bojama, različitim teksturama i mogućnošću proizvodnje zvukova. Takva istraživanja ističu koliko je bitno povezivanje pažnje i aktivnog sudjelovanja djeteta kao osnovnog faktora u procesu ranog razvoja pismenosti. Čitanje koje je prilagođeno interesima i potrebama djeteta ne samo da potiče jezični razvoj već i jača emocionalnu povezanost između roditelja i djeteta. Stoga je važno da roditelji prilikom čitanja s malom djecom prepoznaju i potiču njihovu znatiželju i sudjelovanje, što će dugoročno imati pozitivan utjecaj na razvoj djeteta.

5.2. PRIMJERI SLIKOVNICA ZA RAZVOJ RANE PISMENOSTI

Na temelju prethodnih odjeljaka može se zaključiti kako je razvoj rane pismenosti jedan je od bitnih čimbenika u obrazovanju djece, a slikovnice pomažu u ovom procesu. Kroz interaktivne i vizualno privlačne knjige, djeca razvijaju svoje čitalačke i jezične vještine od najranije dobi. Slikovnice su posebno osmišljene da budu privlačne i pristupačne djeci, potičući ih na istraživanje svijeta oko sebe kroz priče, slike i jednostavne tekstove. Obogaćuju dječji vokabular, već i razvijaju kognitivne, socijalne i emocionalne vještine. Uvođenjem djece u svijet knjiga i čitanja, slikovnice postaju prvi korak prema cjeloživotnoj ljubavi prema knjigama i učenju. Kroz priče koje prikazuju

svakodnevnih situacija, životinjski svijet ili univerzalne vrijednosti poput ljubavi i prihvaćanja, djeca uče prepoznavati i razumjeti svijet oko sebe. Ilustracije u slikovnicama dodatno pojačavaju ovo iskustvo, omogućujući djeci da povežu tekst s vizualnim prikazima. U nastavku odjeljka slijede primjeri slikovnica koje su posebno osmišljene za poticanje razvoja rane pismenosti. Ove slikovnice ne samo da educiraju, već i zabavljaju djecu, čineći proces učenja prirodnim i ugodnim.

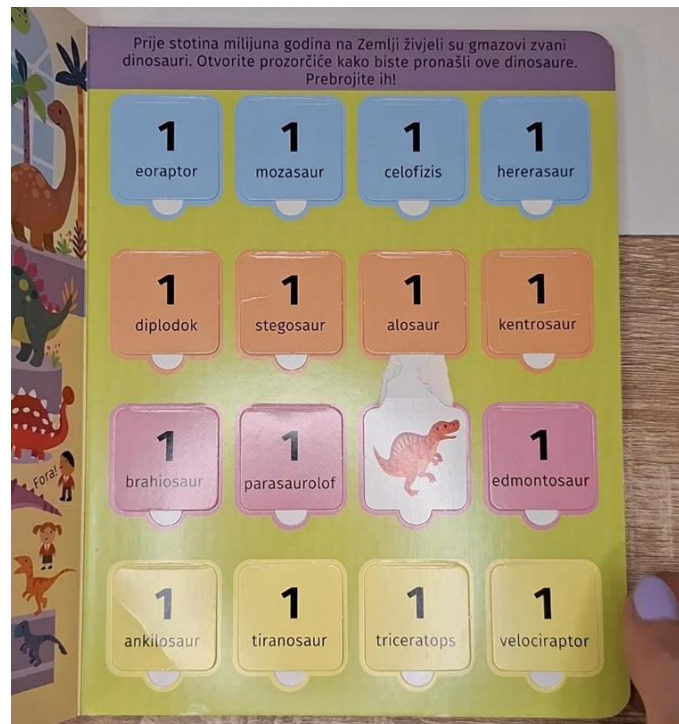
5.2.1. MOJE OMILJENE ŽIVOTINJE

Komplet od 15 knjižica odličan je primjer koji može biti djetetova prva enciklopedija. Prikazuje svijet životinja, a knjižice su napravljene od nježnog materijala sa zaobljenim rubovima da odgovaraju malim rukama. Bitno je napomenuti kako je listanje kartonskih stranica dobro je za razvoj motorike. Svaka od tih knjižica-kockica fokusira se na različite skupine životinja kao što su ribe, ptice, domaće životinje, morske životinje, šumske životinje, kućni ljubimci, stanovnici livada, pustinske životinje, životinje u poljima, životinje iz džungle, polarne životinje, planinske životinje te riječne životinje. Slikovnica je dizajnirana kao edukativni alat koji ima za cilj upoznati djecu s raznolikim svijetom životinja. Čini spoj edukacije i zabave, a namijenjena je mlađoj djeci koja su tek počela istraživati svijet oko sebe. Kroz slikovnicu djeca samo proširuju svoje znanje o različitim životinjama i razvijaju kognitivne i motoričke vještine. Svaka knjižica sadrži slike raznih životinja popraćene jednostavnim i kratkim opisima.

Slika 3 Slikovnica **Moje omiljene životinje** (izvor: <https://www.begen.hr/proizvod/moje-omiljene-zivotinje/>, pogledano: 19.6.2024.)

Opisi su prilagođeni dječjem uzrastu, omogućujući im da kroz igru i zabavu nauče prepoznati i imenovati različite životinje. Opisi su napisani jednostavnim jezikom, što potiče razvoj rane pismenosti i proširenje vokabulara kod djece. Kroz ilustracije i opise, slikovnica pomaže djeci da razviju osnovno razumijevanje o različitim vrstama životinja, njihovim karakteristikama i staništima.

Slika 4 **Moje omiljene životinje - dinosauri** (izvor: autorica)

Potiče djecu na aktivno učenje, istraživanje i postavljanje pitanja, što je osnovni element u ranoj fazi obrazovanja. Također, djeca razvijaju i vještine prepoznavanja oblika i boja, što je bitan aspekt njihovog kognitivnog razvoja.

Slika 5 Unutrašnjost knjige **Moje omiljene životinje** (izvor: https://delfi.rs/knjige/182728_moje_omiljene_zivotinje_-_ucimo_reci_knjiga_delfi_knjizare.html, pogledano: 19.6.2024.)

Svaka knjižica ima stražnju stranu koja je osmišljena kao puzzle. Ilustracije u slikovnici "Moje omiljene životinje" su šarene, detaljne i vizualno privlačne, što pomaže u zadržavanju dječje pažnje i potiče njihovu maštu. Šarene slike životinja privlače djecu i motiviraju ih da se vrate knjizi i iznova istražuju njen sadržaj. Ilustracije su također usklađene s opisima, što pomaže djeci da lakše povežu tekst s vizualnim prikazima.

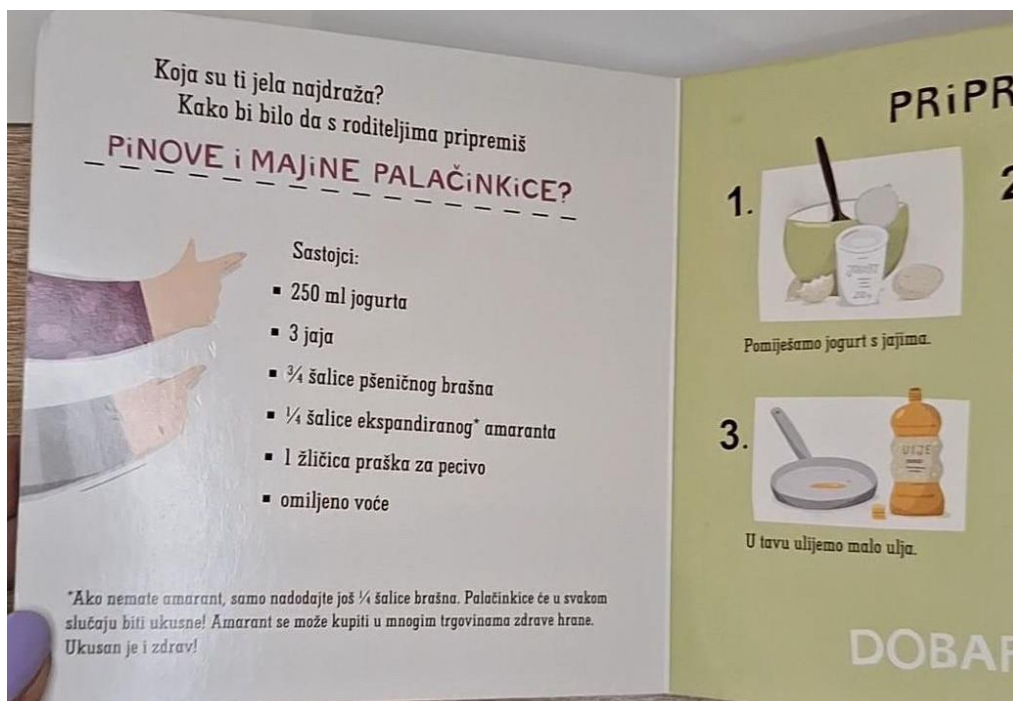
5.2.2. PINO, PA TO JE FINO!

Slikovnica 'Pino, pa to je fino!' pomaže djeci da kroz jednostavnu i zabavnu priču uče nove riječi, razvijaju svoje jezične sposobnosti i povezuju priču s vlastitim iskustvima iz svakodnevnog života.

Slika 6 Slikovnica Pino, pa to je fino! (izvor: <https://planetzoe.hr/shop/cijena/pino-pa-to-je-fino>, pogledano: 19.6.2024.)

Priča prati dječaka Pina koji odluči kušati novo jelo u poznatom restoranu „Vesela mrkvice“. Pino naručuje tjesteninu koja se razlikuje od one koju jede kod kuće, ali mu se svejedno jako sviđela. Nakon obroka, glavni kuhar daruje djeci recept za palačinke. Kada se Pino vrati kući, cijela obitelj zajednički priprema palačinke, a svaki član ima svoj zadatak: tata usitnjuje voće, Pino miješa osnovne sastojke, a njegova sestra Maja postupno ulijeva nove. Tata na kraju peče i podnevni obrok je spreman, Slikovnica pruža mnoge mogućnosti za razvoj rane pismenosti kao što su učenje novih riječi i pojmova, poticanje zajedničkog čitanja i razgovora, razvoj motoričkih vještina i sl. Djeca koja su uključena u pripremu hrane češće će pokazati interes za isprobavanje novih jela, što može pomoći u razvijanju zdravih prehrambenih navika. U ovoj slikovnici nalazi se i recept za palačinke s voćem, što dodatno motivira djecu da sudjeluju u pripremi hrane.

Slika 7 **Recept za palačinke** (izvor: Galewska-Kustra, M. (2022). Pino, pa to je fino! - Kuhamo i papamo. Planet Zoe d.o.o.)

Autorica preporuča zajedničku obiteljsku pripremu, osobito za djecu koja su manje sklona isprobavanju novih jela. Kroz ovu aktivnost, djeca ne samo da uče o hrani i kuhanju, već također razvijaju osjećaj zajedništva i suradnje unutar obitelji.

Slika 8 **Unutrašnjost slikovnice Pino, pa to je fino!** (izvor: <https://planetzoe.hr/shop/cijena/pino-pa-to-je-fino>, pogledano: 19.6.2024.)

5.2.3. LJUBAV: PRIČA O TOME TKO SI DOISTA TI

Rana pismenost kod djece može biti značajno potpomognuta kvalitetnim slikovnicama koje razvijaju jezične vještine, ali i potiču emocionalni te socijalni razvoj. Primjer takve slikovnice je 'Ljubav: Priča o tome tko si zaista ti'. Služi kao inspiracija i vodič za djecu, potičući ih da prepoznaju i njeguju vlastitu vrijednost. Anita Moorjani naglašava važnost samopoštovanja i svjesnosti o vlastitoj vrijednosti kod djece. U razgovoru s Alanom Steinfeldom, navodi kako djeca dolaze na svijet sa sviješću o svojoj veličanstvenosti, ali ta se svijest često gubi uslijed društvenih normi, materijalnih vrijednosti i strahova.

Slika 9 Slikovnica **Ljubav: Priča o tome tko si zaista ti** (izvor: <https://shop.skolskajniga.hr/ljubav-prica-o-tome-tko-si-doista-ti.html>, pogledano: 26.6.2024.)

Prema Moorjani (2022), djeca su prirodno radosna i puna samopouzdanja, ali vanjski utjecaji često gase tu njihovu iskru. Moorjani smatra da je ključno djecu učiti da je ljubav, a ne strah, ono što ih čini sigurnima. Djeca bi trebala znati da su voljena bezuvjetno, a da različitost nije samo prihvatljiva već i poželjna. Ideja se odražava u njezinim radovima, koje djeci prenose poruke o ljubavi prema sebi, radosti, i prihvaćanju vlastite jedinstvenosti. Također, Moorjani kritizira natjecateljski duh u školskom sustavu, tvrdeći da on stvara strah i potrebu za dokazivanjem, umjesto da

djecu uči radosti i suradnji. Ona zagovara obrazovni pristup koji bi djeci omogućio da prepoznaju i cijene svoju snagu i potencijal, umjesto da ih usmjerava na natjecanje i uspoređivanje s drugima. Vjeruje da bi djeca trebala učiti o snazi i sposobnosti svog tijela za iscjeljivanje, kako bi razvila zdrav odnos prema vlastitom zdravlju i tjelesnosti. Njezina iskustva i oporavak od terminalne bolesti kroz iskustvo blisko smrti dodatno naglašavaju važnost ovih poruka koje prenosi kroz svoje radove. Slikovnica istražuje temu ljubavi kao univerzalne sile koja povezuje sve životne oblike. Kroz priču, djeca uče o važnosti samo prihvatanja, unutarnje cjelovitosti te razvijanja empatije prema drugima. Autorica naglašava da ljubav nije samo osjećaj već i energija koja obogaćuje živote, podsjećajući čitatelje da je ključno voljeti sebe kako bismo mogli voljeti i druge. Slikovnica je uvod u temu ljubavi i njezine moći kao fundamentalne sile u svemiru. Kroz princip suosjećanja, povezanosti i unutarnje cjelovitosti, ističe se važnost ovih tema kako za djecu tako i za odrasle.

6. ZAKLJUČAK

Razvoj rane pismenosti kod djece posebno je bitan za njihov cjelokupni razvoj, što je potvrđeno ovim završnim radom. Kroz analizu važnosti obiteljskog okruženja, zajedničkog čitanja i poticanja komunikacije, evidentirano je kako obitelji koje aktivno sudjeluju u aktivnostima s djecom imaju veliku ulogu u razvoju jezičnih vještina, bogatstva rječnika te predvještina pisanja kod djece. Također, istaknuta je važnost prilagodbe tradicionalnih pristupa pismenosti novim izazovima digitalne ere radi sveobuhvatnog razvoja djece u suvremenom društvu. Istraživanja poput PISA studije pružila su uvid u trenutno stanje pismenosti među hrvatskim petnaestogodišnjacima, istaknuvši napredak u čitalačkoj i prirodoslovnoj pismenosti, ali i izazove u matematičkoj pismenosti. Analiza rezultata ukazuje na potrebu za dodatnim istraživanjem i razvojem obrazovnih politika koje će podržati sve aspekte pismenosti kod mladih ljudi. Preporuke za buduće istraživanje uključuju dublje istraživanje utjecaja digitalne tehnologije na rani razvoj pismenosti te evaluaciju programa poticanja pismenosti u obiteljskom okruženju. Kako bi se održao napredak i poboljšali rezultati, ključno je da obrazovni sustav i obitelji nastave surađivati, prepoznajući važnost pismenosti kao temelja za uspješan život i aktivno sudjelovanje u društvenom i ekonomskom životu. Samo kroz zajednički napor može se osigurati da svako dijete ima priliku razviti svoj puni potencijal. Temeljna hipoteza završnog rada je definirana u uvodu: 'Aktivna i uključena obitelj, koja potiče zajedničko čitanje, komunikaciju i primjereno korištenje medija, značajno doprinosi razvoju rane pismenosti kod djece.' Kroz analizu relevantnih teorijskih okvira i empirijskih istraživanja, ova hipoteza je podržana u praksi. Rad je pokazao da obitelji koje aktivno sudjeluju u zajedničkom čitanju i potiču razgovore s djecom stvaraju poticajno okruženje za razvoj jezičnih vještina, bogatstva rječnika. Prikazani primjeri slikovnica i aktivnosti koje potiču rano učenje pokazali su konkretne metode koje obitelji mogu primijeniti kako bi podržale pismenost svoje djece.

LITERATURA

Antić Mikanović, M. (2018). Informaciona i informatička pismenost. *EPALE - Elektronička platforma za obrazovanje odraslih*. Dostupno na: <https://epale.ec.europa.eu/hr/blog/informaciona-i-informaticka-pismenost>, pristupljeno: 27. lipnja 2024.

Balcazar, S. (2019). How picture books help kids develop literacy skills. *Reading partners*. Dostupno na: <https://readingpartners.org/blog/picture-books-develop-literacy-skills/>, pristupljeno 15. lipnja 2024.

Baydar, N., Brooks-Gunn, J. i Furstenberg, F. (1993). Early warning signs of functional illiteracy: Predictors in childhood and adolescence. *Child Development*, 64(4), 815-829. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1993.tb02945.x>

Brown, C. i Luzmore, R. (2021). A brief history of education – From ancient Greece to the Enlightenment. U: *Educating tomorrow* (pp. 39–55). Emerald Publishing. <https://doi.org/10.1108/978-1-80043-660-220211003>

Bus, A., van Ijzendoorn, M. i Pellegrini, A. (1995). Joint Book Reading Makes for Success in Learning to Read: A Meta-Analysis on Intergenerational Transmission of Literacy. *Review of Educational Research*, 65, 1-21. <http://dx.doi.org/10.3102/00346543065001001>

Carpentieri, J. i Vorhaus, J. (2010). The social value of further education and adult learning. U: *Colleges 2020*. (T. Dolphin & J. Clifton (Ur.) Institute for Public Policy Research (ippr).

Caspe, M. (2009). Low-income Latino mothers' book-sharing styles and children's emergent literacy development. *Early Childhood Research Quarterly*, 24(3), 306-324. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2009.03.006>

Choi, Y. (2001). *The name jar*. Knopf.

Definicija pismenosti. (n.d.). *Seminarski i diplomski radovi*. Dostupno na: <https://www.seminarski-diplomski.co.rs/LOGOPEDIJA/DefinicijaPismenosti.html>, pristupljeno: 28. kolovoza 2024.

Đorđić, A. (2021). *Uspostavljanje modela filmske edukacije u srednjoj školi*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Dostupno na: <https://dr.nsk.hr/islandora/object/ffzg:4477>, pristupljeno: 17. srpnja 2024.

Epstein, J. (1995). School/family/community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 92(3), 81-96. <https://doi.org/10.1177/003172171009200326>

Fantuzzo, J., Tighe, E., Childs, S. (2000). Family involvement questionnaire: A multivariate assessment of family participation in early childhood education. *Journal of Educational Psychology*, 92(2), 367-376. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.92.2.367>

Gabrielsson, A. (1973). Moderne tendencije i aktuelni problemi nastave muzičkog odgoja. *Muzika*, 5, 186–189.

Grginič, M. (2007). Što petogodišnjaci znaju o pismenosti. *Život i škola*, LIII(17), 7-27.

Hardman, M., Jones, L. (1999). Sharing books with babies: Evaluation of an early literacy intervention. *Educational Review*, 51(3), 221-229. <https://doi.org/10.1080/00131919997461>

Justice, L. M., Ezell, H. K. (2001). Word and print awareness in 4-year-old children. *Child Language Teaching and Therapy*, 17(3), 207-225. <https://doi.org/10.1191/026565901680666527>

Juul, J. (1995). *Vaše kompetentno dijete: Za nove temeljne vrijednosti obitelji*. Zagreb: Educa.

Kalinić Lebinec, D. (2018). Kako prepoznati kvalitetnu slikovnicu. *Medijska kultura – Dođi, vidi, viči*. Dostupno na: <https://medijskakultura.hr/ako-prepoznati-kvalitetnu->

slikovnicu, pristupljeno: 22. lipnja 2024.

Knaflič, L. (2014). Psychological aspects of literacy. *Libellarium: Journal for the Research of Writing, Books, and Cultural Heritage Institutions*, 7(1), str. 41-53.

Makin, L. (2006). *How to develop children's early literacy: A guide for professional carers and educators*. London: SAGE Publications.

Moorjani, A. i DeMuro, A. (2018). *Ljubav: priča o tome tko si doista ti*. Split: Centar za osobnu izvrsnost.

Moorjani, A. (2022). Učite djecu da se uvijek prisjećaju svoje veličanstvenosti! By Atma. Dostupno na: <https://atma.hr/u-bolesnom-drustvu-je-blagoslov/>, pristupljeno: 22. lipnja 2024.

Neuman, L. W. (2002). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*. Allyn and Bacon.

OECD. (2000). *Pismenost u informacijsko doba: Završno izvješće Međunarodnog istraživanja pismenosti odraslih*. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj.

Plačko, L. (1972). Promjene u obiteljskim funkcijama. *Sociologija i prostor*, 10(1), 23-32. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/58400>, pristupljeno 28. kolovoza 2024.

Quezada, S. i Nickse, R. (1992). *Community collaborations for family literacy handbook*. Boston, MA: Massachusetts State Board of Library Commissioners

Roskos, K., Christie, J.F. i Richgels, D.J. (2003). The Essentials of Early Literacy Instruction. *Young Children*, 58, 52-60.

Shaik, A. (2022). 10 benefits of reading to children & tips to get started. *Stem Smartly*. Dostupno na: <https://stemsmartly.com/tips-benefits-of-reading-to-children/>, pristupljeno 28. kolovoza 2024.

Singer, H. (1994). The substrata-factor theory of reading. U: *Theoretical models and processes of reading*, Ruddell, R. B., Ruddell, M. R., Singer, H. (Ur.), (4th ed., pp. 895–927). Newark, DE: International Reading Association.

Stanovich, K. E. (1986). Matthew effects in reading: Some consequences of individual differences in the acquisition of literacy. *Reading Research Quarterly*, 21(4), 360–407. <https://doi.org/10.1598/RRQ.21.4.1>

Stevenson, H. W., Newman, R. S. (1986). Long-term prediction of achievement and attitudes in mathematics and reading. *Child Development*, 57(3), 646-659.

Sudore, R. L., Mehta, K. M., Simonsick, E. M., Harris, T. B., Newman, A. B., Satterfield, S., Yaffe, K. (2006). Limited literacy and mortality in the elderly: The health, aging, and body composition study. *Journal of General Internal Medicine*, 21(8), 806-812.

Walker, G. H., Kuerbitz, I. E. (1979). Reading to preschoolers as an aid to successful beginning reading. U: *Literature-based reading instruction. Handbook of reading research*, Kamil, M. L., Mosenthal, P. B., Pearson, P. D., Barr, R. (Ur.), (Vol. III, pp. 563-586). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

SAŽETAK

Završni rad fokusira se na važnost obiteljske uloge u razvoju rane pismenosti djece u suvremenom društvu. Rana pismenost čini temelj u djetetovom jezičnom i kognitivnom razvoju, obuhvaćajući vještine poput fonološke svjesnosti, razvoja rječnika, sposobnosti pripovijedanja te predvještina pisanja. Rad analizira povijesni kontekst pismenosti u obitelji te suvremene izazove u digitalnom dobu, ističući važnost zajedničkog čitanja, komunikacije i pravilnog korištenja medija kao ključnih čimbenika poticanja dječje pismenosti. Kroz teorijske okvire i empirijska istraživanja potvrđuje se hipoteza da obitelji koje aktivno potiču ove aktivnosti doprinose boljem razvoju jezičnih vještina, rječnika i predvještina pisanja kod djece. U radu se također naglašava važnost slikovnica kao sredstava koja potiču razvoj rane pismenosti, a navedeni su i primjeri slikovnica kao što su "Moje omiljene životinje," "Pino, pa to je fino!" i "Ljubav: Priča o tome tko si doista ti." Ove slikovnice ilustriraju kako ove knjige obogaćuju dječji vokabular i kognitivne vještine. Rad predlaže preporuke za roditelje o prilagodbi tradicionalnih pristupa pismenosti novim digitalnim izazovima radi optimalnog razvoja djece u suvremenom obrazovnom kontekstu.

Ključne riječi

Rana pismenost, jezične vještine, razvoj djece, fonološka svjesnost, predvještine pisanja, edukacija roditelja

SUMMARY

The thesis focuses on the importance of the family role in the development of early literacy in children in contemporary society. Early literacy forms the foundation of a child's linguistic and cognitive development, encompassing skills such as phonological awareness, vocabulary development, storytelling abilities, and pre-writing skills. The paper analyzes the historical context of literacy within the family and contemporary challenges in the digital age, emphasizing the significance of shared reading, communication, and proper media usage as key factors in fostering children's literacy. Through theoretical frameworks and empirical research, the hypothesis that families actively promoting these activities contribute to improved language skills, vocabulary, and pre-writing skills in children is confirmed. The paper also provides recommendations for parents on adapting traditional literacy approaches to new digital challenges for optimal child development in modern educational contexts.

Key words

Early literacy, Language skills, Child development, Phonological awareness, Pre-writing skills, Parent education